

PRAWO DO SKUTECZNEGO ŚRODKA NAPRAWCZEGO W POSTĘPOWANIU DOWODOWYM

Karolina Kiejnich-Kruk

PRAWO DO SKUTECZNEGO ŚRODKA NAPRAWCZEGO W POSTĘPOWANIU DOWODOWYM

Karolina Kiejnich-Kruk

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Praca powstała w ramach realizacji projektu badawczego OPUS nr 2018/29/B/HS5/00185 pt. *Prawo do skutecznego środka naprawczego przeciwko nadużyciu uprawnień przez prokuratora i sąd w postępowaniu karnym. Perspektywa konstytucyjna i europejska*, finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki

Stan prawny na 16 grudnia 2022 r.

Recenzent

Dr hab. Jacek Kosonoga, prof. UŁa

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Paulina Ambroży

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-218-3

ISSN 1897-4392

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Wstęp	15
Rozdział I	
Pojęcie i geneza prawa do skutecznego środka naprawczego	
naprawczego	21
1. Geneza	21
2. Koncepcja prawa do skutecznego środka naprawczego w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	27
2.1. Pojęcie środka naprawczego	27
2.2. Skuteczność środków naprawczych	29
2.3. Pojęcie <i>arguable claim</i>	33
2.4. Formy środków naprawczych	34
2.5. Właściwe środki naprawcze w przypadku naruszeń art. 3 EKPC	40
2.6. Właściwe środki naprawcze w przypadku naruszeń art. 6 EKPC	44
2.6.1. Rzetelność postępowania	44
2.6.2. Przewlekłość postępowania	56
2.6.3. Prawo do obrony	61
2.7. Właściwe środki naprawcze w przypadku naruszeń art. 8 EKPC	70
2.8. Wnioski	75
3. Instytucja środków naprawczych w sprawach karnych w dyrektywach Unii Europejskiej	78
3.1. Wstęp	78

3.2. Dyrektywa 2012/13/UE	80
3.3. Dyrektywa 2013/48/UE	84
3.4. Dyrektywa 2016/343	92
3.5. Dyrektywa 2016/800	96
3.6. Dyrektywa 2016/1919	99
4. Pojęcie prawa do skutecznego środka naprawczego	100
4.1. Cel środków naprawczych	100
4.2. Funkcja środków naprawczych	103
4.3. Pożądany rezultat środków naprawczych	105
4.4. Konstrukcja pojęcia prawa do środka naprawczego	106
5. Koncepcja skuteczności środków naprawczych	115

Rozdział II

Formy środków naprawczych stosowanych w związku

z postępowaniem dowodowym	119
1. Uwagi ogólne	119
2. Środki naprawcze ukierunkowane na zniwelowanie efektów naruszeń	120
2.1. Wykluczenie dowodów pośrednio nielegalnych	120
2.2. Wykluczenie dowodów bezpośrednio nielegalnych	130
2.3. Powtórzenie czynności procesowej	146
2.4. Możliwość kwestionowania wiarygodności dowodu	152
3. Środki naprawcze ukierunkowane na zrekompensowanie szkody	155
3.1. Rekompensata pieniężna	155
3.1.1. Rekompensata pieniężna orzekana w ramach postępowania cywilnego	155
3.1.2. Rekompensata pieniężna orzekana w ramach postępowania karnego	166
3.2. Rekompensata procesowa	171
3.2.1. Uniewinnienie	171
3.2.2. Niedopuszczalność oskarżenia	177
3.2.3. Modyfikacja wymiaru kary	183
3.2.4. Uznanie wyników czynności zgodnie z twierdzeniem strony postępowania	189
3.3. Rekompensata pozaprocessowa	196
3.3.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna i służbowa	196

3.3.2. Odpowiedzialność karna	212
3.3.3. Przekazanie postępowania do innej jednostki niż właściwa miejscowo	224
4. Środki naprawcze ukierunkowane na przeciwdziałanie przyszłym naruszeniom	233
5. Interes uczestników postępowania ze względu na środki naprawcze	237

Rozdział III

Standard polski – implementacja dyrektyw unijnych oraz ocena środków naprawczych w postępowaniu dowodowym na przykładzie wybranych czynności	243
1. Implementacja prawno-karnych dyrektyw unijnych w zakresie prawa do skutecznego środka naprawczego do polskiego porządku prawnego	243
1.1. Implementacja dyrektywy 2012/13/UE	243
1.2. Implementacja dyrektywy 2013/48/UE	248
1.3. Implementacja dyrektywy 2016/343	258
1.4. Implementacja dyrektywy 2016/800	265
1.5. Implementacja dyrektywy 2016/1919	268
2. Ocena środków naprawczych w polskim postępowaniu dowodowym na przykładzie wybranych czynności – uwagi ogólne	272
3. Przesłuchanie oskarżonego	276
3.1. Ocena skuteczności środków naprawczych w prawie krajowym	276
3.2. Konstrukcja skutecznego środka naprawczego	283
3.2.1. Naruszenie prawa do obrońcy w toku przesłuchania	283
3.2.2. Naruszenie prawa do informacji	286
3.2.3. Naruszenie prawa do dokumentowania czynności	289
3.2.4. Wykorzystanie podstępu w toku przesłuchania	291
3.2.5. Wykorzystanie dowodów pośrednio nielegalnych	294

3.2.6. Zastępowanie wyjaśnień treścią notatki urzędowej	296
3.2.7. Forma wykluczania dowodów z postępowania	297
3.2.8. Przesłuchanie osoby podejrzanej w charakterze świadka	298
4. Przesłuchanie świadka	301
4.1. Ocena skuteczności środków naprawczych w prawie krajowym	301
4.2. Konstrukcja skutecznego środka naprawczego	307
4.2.1. Niezastosowanie wymogów przesłuchania małoletniego świadka	307
4.2.2. Problematyka braku pouczenia o prawie do odmowy zeznań	311
5. Oględziny	314
5.1. Ocena skuteczności środków naprawczych w prawie krajowym	314
5.2. Konstrukcja skutecznego środka naprawczego	318
5.2.1. Problematyka umożliwienia udziału w czynności niepowtarzalnej oraz naruszenie prawa do dokumentowania czynności	318
5.2.2. Nieprzeprowadzenie oględzin w czasie właściwym	325
5.2.3. Zniekształcenie miejsca/przedmiotu oględzin	327
6. Okazanie	329
6.1. Ocena skuteczności środków naprawczych w prawie krajowym	329
6.2. Konstrukcja skutecznego środka naprawczego	332
6.2.1. Wykorzystanie przymusu wobec osoby okazywanej	332
6.2.2. Nieumożliwienie osobom uprawnionym skutecznego udziału w czynności okazania	339
7. Kontrola i utrwalanie rozmów	339
7.1. Ocena skuteczności środków naprawczych w prawie krajowym	339

7.2. Konstrukcja skutecznego środka naprawczego	342
7.2.1. Prowadzenie kontroli z przekroczeniem granic przedmiotowo-podmiotowych	342
7.2.2. Niedochowanie terminów wynikających z art. 237 § 2 k.p.k.	345
7.2.3. Nieuzasadniona kontrola rozmów	348

Rozdział IV

Stosowanie środków naprawczych w postępowaniu

dowodowym	352
1. Etap stosowania środków naprawczych – uwagi ogólne	352
2. Organ właściwy do stosowania środków naprawczych	357
3. Środki prowadzące do wszczęcia procedury naprawczej	362
3.1. Apelacja	362
3.2. Zażalenie	368
3.3. Kasacja	375
3.4. Wniosek o wznowienie postępowania	377
3.5. Skarga nadzwyczajna	386
3.6. Zwrot merytoryczny sprawy prokuratorowi przez sąd	392
3.7. Wniosek o zastosowanie środka naprawczego	396
4. Przesłanki stosowania środków naprawczych	401
5. Propozycja konstrukcji systemu środków naprawczych w polskim postępowaniu dowodowym	404

Podsumowanie	413
---------------------------	-----

Bibliografia	421
---------------------------	-----

WSTĘP

Problematyka środków naprawczych do tej pory nie wzbudziła szerszego zainteresowania doktryny krajowej oraz orzecznictwa sądów polskich. Debata nad gwarancjami procesowymi uczestników postępowania karnego kończy się tam, gdzie kończą się regulacje kodeksowe – stwierdzeniem, że określone gwarancje uczestnikom tym przysługują. Można niekiedy odnieść wrażenie, że stwierdzenia te mają swego rodzaju moc performatywów – określenie danych gwarancji lub praw „fundamentalnymi”, „kluczowymi”, „podstawowymi” miałyby sprawić, że nie mogą one zostać naruszone lub odebrane. Próżno szukać w komentarzach lub piśmiennictwie rozważań nad tym, jakie skutki procesowe przynosi naruszenie owych gwarancji czy praw. Innymi słowy – co dzieje się w przypadku ich pogwałcenia, jakie reakcje są właściwe i powinny być przewidziane przez przepisy procesowe.

Praktyka procesowa pokazuje, że pytania te nie stanowią podstawy rozważań wyłącznie teoretycznych. Przyznanie praw podmiotowych i gwarancji procesowych przepisami ustawy nie powoduje automatycznie, że prawa te każdorazowo są szanowane i realizowane. Stanowi to wyzwanie zarówno dla praktyków, jak i teoretyków prawa. Rozważania zakończone stwierdzeniem, że określone prawa lub gwarancje obowiązują, mają charakter abstrakcyjny. Istnieje potrzeba podjęcia dalszych kroków. Konieczne jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, jakie są konsekwencje naruszenia bądź nadużycia w sferze interesów i praw uczestników postępowania.

Odpowiedź na to pytanie stanowi potrzeba rozważenia zastosowania środków naprawczych. Pojęcie środków naprawczych nie jest jednak

znane i wykorzystywane w szerszym zakresie przez polskie piśmiennictwo i judykaturę. Niniejsza praca stanowi próbę odpowiedzi na pytania, czym są środki naprawcze, jakie formy mogą przejawiać, jaki standard stosowania środków naprawczych w postępowaniu dowodowym wynika z prawa unijnego oraz orzecnictwa strasburskiego oraz czy polski standard środków naprawczych jest wystarczający czy wymaga zmian, a jeśli tak – jak powinien wyglądać system środków naprawczych w polskim postępowaniu dowodowym.

Jak wskazywał R. Kmiecik już przed ponad 30 laty, „z zasady praworządności, pojmowanej w jej właściwym, tj. formalnym sensie, wynika postulat ścisłego przestrzegania prawa dowodowego we wszystkich stadiach (etapach) procesu karnego. Formalna wadliwość przebiegu postępowania dowodowego powoduje *eo ipso* wadliwość orzeczenia sądu, choćby orzeczenie to było w pełni poprawne pod względem merytorycznym oraz czyniło zadość «zasadzie trafnej reakcji karnej». Gdyby bowiem realizacja takich wartości jak słuszość, sprawiedliwość lub trafność reakcji karnej pozwalała w każdym wypadku podporządkować wymagania formalnoprawne stawiane przez prawo dowodowe założeniom celowościowo-materialnym uwarunkowanym koniecznością realizacji norm prawa karnego materialnego, wówczas cały porządek karnoprosesowy mógłby się zachwiać nierzadko ze szkodą również dla idei «trafnej reakcji karnej». Obowiązek ścisłego przestrzegania form prawnodowodowych stanowi przy tym istotną gwarancję ograniczania dążności organów ścigania do podejmowania działalności dowodowej *per fas et nefas*, co ma szczególne znaczenie z punktu widzenia zasady praworządności. Z tego też punktu widzenia konstrukcja konwalidacji pojmowana jako zjawisko usuwania wadliwości czynności dowodowych lub skutków tej wadliwości spełnia funkcję gwarancji praworządności, zwłaszcza jeśli przyjmiemy, że usuwanie dostrzeżonych uchybień procesowych i naprawianie wadliwych czynności jest nie tylko konsekwencją uprawnień, ale obowiązków organów procesowych¹. Dbałość o poszanowanie zasad proceduralnych, praworządności, ochrona interesów uczestników postępowania i urze-

¹ R. Kmiecik, *Konwalidacja i konwersja wadliwych dowodów w procesie karnym*, PiP 1989/5, s. 92–93.

czywistnianie standardu rzetelnego procesu powinny przyświecać organom procesowym w każdych okolicznościach. Zaryzykować można tezę, zgodnie z którą w czasach niespokojnych, w których zwiększane są uprawnienia organów ścigania, wyposażanych w nowe narzędzia walki z przestępczością, ciężar prac legislacyjnych przenoszony jest zaś z gwarancyjności na skuteczność postępowań, nauka polska w sposób szczególnie zobowiązana jest do zajęcia wyraźnego stanowiska w przedmiocie skutków naruszeń, uchybień proceduralnych, ingerencji w interesy uczestników postępowania.

Niniejsza praca ukierunkowana jest na weryfikację trzech hipotez. Brzmia one następująco:

- 1) Polski system prawny nie spełnia wszystkich kryteriów skutecznych środków naprawczych w postępowaniu dowodowym, wymaganych przez prawo unijne oraz standardy Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. W konsekwencji polski system prawny wymaga zmian w tym obszarze.
- 2) Nie istnieje jeden środek naprawczy właściwy wobec wszelkich możliwych naruszeń lub nadużyć w polskim postępowaniu karnym dowodowym. W konsekwencji konieczne jest stworzenie systemu składającego się ze zróżnicowanych środków naprawczych.
- 3) Nie jest możliwe przewidzenie wszystkich możliwych naruszeń w toku postępowania dowodowego. Konieczne jest stworzenie elastycznego systemu środków naprawczych mającego zastosowanie wobec różnych rodzajów naruszeń, nie zaś kazuistycznego ich uregulowania.

Celem pracy jest przedstawienie propozycji systemu skutecznych środków naprawczych w postępowaniu dowodowym w sprawach karnych. Praca przedstawia trzy główne zagadnienia, które nie zostały jeszcze rozpoznane w badaniach akademickich i ukazują nowatorskie spojrzenie na przedstawiany temat:

- 1) rozróżnienie między skutecznymi środkami naprawczymi *sensu stricto* a środkami prowadzącymi do wszczęcia postępowania naprawczego,
- 2) rozróżnienie kategorii naruszeń oraz nadużyć ze strony organów procesowych,

- 3) sytuację procesową wszystkich uczestników postępowania w kontekście problematyki środków naprawczych.

W pracy wykorzystano metodę analizy formalnoprawnej, metodę genezy norm prawnych, metodę dogmatyczną i analizę orzecznictwa. Oparcie się wyłącznie na badaniach metodą analizy formalnoprawnej mogłoby doprowadzić do nieadekwatnych wniosków, z uwagi na to, że regulacje prawne mają charakter normatywny i jako takie często nie mają pokrycia w rzeczywistości (są to projekty tej rzeczywistości, a nie jej opis). Dlatego badania należało uzupełnić innymi metodami, np. metodą statystyczną. Metoda statystyczna stanowi uzupełnienie analizy formalnoprawnej i metody dogmatycznej oraz umożliwia weryfikację sprawności instytucji prawnej i jej praktyczny efekt. Statystyki w niniejszej pracy pochodzą od organów Komendy Miejskiej Policji w Poznaniu, Sądu Okręgowego w Poznaniu, Prokuratury Regionalnej w Poznaniu. Zostały one wykorzystane w rozdziale III do analizy środków naprawczych związanych z odpowiedzialnością osobistą funkcjonariuszy i naruszeniami uczestników postępowania w toku postępowania dowodowego. W pracy wykorzystano również metodę porównawczą. Badanie orzecznictwa uwzględniało zarówno orzecznictwo sądów krajowych, jak i orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych oraz posiłkowo orzecznictwa sądów zagranicznych.

Istotne w kontekście problematyki niniejszej pracy jest również to, jakie instrumenty prawne zostały użyte w innych krajach do rozwiązania podobnych zagadnień. Zadaniem badań porównawczych jest uzyskanie rzetelnej oceny prawa krajowego. Rozważyć można, czy badania komparatystyczne powinny obejmować tylko teksty prawne, czy również stanowiska doktryny prawa oraz orzecznictwo. Jak się wydaje, to przede wszystkim doktryna i orzecznictwo formułują zasady prawa, które stanowią integralną część samego systemu prawa. Zasadne jest więc odwołanie się także do źródeł prawniczych. Autorka wybrała do badań komparatystycznych:

- 1) system prawny Stanów Zjednoczonych Ameryki – w kontekście reguły wykluczenia dowodów, która genezę ma w orzecznictwie sądów federalnych USA;

- 2) uzupełniająco w tym kontekście również systemy prawa belgijskiego oraz niderlandzkiego;
- 3) system prawny Niderlandów – w odniesieniu do instytucji modyfikacji wyroku jako środka naprawczego z uwagi na obowiązujące regulacje oparte na art. 359a niderlandzkiej ustawy karnoprocesowej, oraz
- 4) system prawny Wielkiej Brytanii, w kontekście instytucji odstąpienia od oskarżenia.

Rozdział I

POJĘCIE I GENEZA PRAWA DO SKUTECZNEGO ŚRODKA NAPRAWCZEGO

1. Geneza

Rzymscy juryści posługiwali się paremią *ubi ius, ibi remedium*¹ – tam, gdzie prawo, tam środek naprawczy (ang. *where there is a right, there is a remedy*). Paremia ta pokazuje, jak intuicyjne jest powiązanie prawa podmiotowego ze środkami naprawczymi w przypadku jego naruszenia. Międzynarodowa formuła *no right without a remedy* wywodzi się z wyroku Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej w sprawie fabryki w Chorzowie (Polska v. Niemcy)². Wskazano w nim, że naczelną regułą prawa, a nawet samym konceptem prawa, jest spostrzeżenie, że jakiegokolwiek naruszenie określonego zobowiązania pociąga za sobą obowiązek reparacji. W przywołanej sprawie uznano, że Polska jest odpowiedzialna za szkodę poniesioną przez Niemcy w związku z pogwałceniem traktatu zawartego przez oba państwa. Już jednak w XIX w. sądy rozjemcze wskazywały, że odszkodowanie z tytułu szkód „powinno w miarę możliwości przywró-

¹ K. Burczak, A. Dębiński, M. Jońca, *Łacińskie sentencje i powiedzenia prawnicze*, Warszawa 2007, s. 223.

² Wyrok STSM z 13.09.1928 r., Niemcy v. Polska, PCIJ Ser. A, Nr 17, za: S.B. Starr, *Rethinking „effective remedies”: remedial deterrence in international courts*, N.Y.U. L. Rev. 2008/83, s. 699.

cić stan rzeczy, jaki istniał przed naruszeniem prawa, względnie jaki istniałby, gdyby naruszenie nie nastąpiło”³.

Koncepcja *effective remedy* w znanej współcześnie formule ma początek w doktrynie praw człowieka. Pojęcie środka naprawczego wywodzi się z międzynarodowej ochrony praw człowieka i przekonania, że każde naruszenie tych praw powinno skutkować rekompensatą dla ofiary⁴. Obecnie prawo to przewidziane jest przez część umów międzynarodowych, których Polska jest stroną. Polskie tłumaczenia traktatów posługują się zwrotem „prawo do odwołania”. Jest ono w ocenie autorki tłumaczeniem mylącym oraz błędnym, zawężającym pojęcie *remedy*. Stąd w dalszej części opracowania używane będzie pojęcie „prawa do skutecznego środka naprawczego” jako tłumaczenia pojęcia *right to an effective remedy*.

Prawo do skutecznego środka naprawczego przewidują niemal wszystkie współczesne konwencje i traktaty międzynarodowe chroniące prawa człowieka. Prawo do skutecznego środka naprawczego rozumiane jest zarówno jako prawo w ujęciu proceduralnym – w postaci prawa do wysłuchania przed bezstronnym podmiotem decyzyjnym, a zatem prawa do procedury naprawczej, jak i materialnym – prawa do otrzymania pewnej rekompensaty, „ulgi”⁵.

Za pierwszy międzynarodowy akt prawny przedstawiający istotę prawa do skutecznego środka naprawczego uważana jest Amerykańska Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela z 1948 r., wyprzedzając tym samym o 8 miesięcy Powszechną Deklarację Praw Człowieka z tego samego roku⁶.

Przepis art. XVIII Amerykańskiej Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela, określający prawo do rzetelnego procesu (*fair trial*), brzmi: „Every person may resort to the courts to ensure respect for

³ *Prawo międzynarodowe. Materiały do studiów*, red. B. Wierzbicki, Białystok 2008, s. 267.

⁴ S.B. Starr, *Rethinking...*, s. 693.

⁵ S.B. Starr, *Rethinking...*, s. 700–701.

⁶ S.B. Starr, *Rethinking...*, s. 701.

his legal rights. There should likewise be available to him a simple, brief procedure whereby the courts will protect him from acts of authority that, to his prejudice, violate any fundamental constitutional rights”.

W przepisie tym (jak i w całym akcie prawnym) brakuje odwołania do pojęcia *effective remedy*. Niemniej jednak trafnie uważa się, że przyznając każdemu prawo do ochrony sądowej w celu urzeczywistnienia praw, właściwej procedury prawnej oraz ochrony sądowej przed pogwałceniem jakichkolwiek konstytucyjnych praw, przyznaje się tym samym prawo do środka naprawczego skutkującego zwalczaniem naruszeń praw i uchylaniem ich konsekwencji⁷.

Przepis art. 8 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 10.12.1948 r., w następującym brzmieniu: „Everyone has the right to an effective remedy by the competent national tribunals for acts violating the fundamental rights granted him by the constitution or by law”, przewiduje prawo do środka naprawczego przed właściwym sądem w przypadku naruszenia praw jednostki wynikających z konstytucji i prawa. Posługuje się przy tym bezpośrednio pojęciem *right to effective remedy*.

Z Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka prawo do skutecznego środka naprawczego zostało implementowane do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie 4.11.1960 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5, 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2⁸ (art. 13) i Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka z 1969 r.⁹ (art. 25).

Brzmienie przepisu art. 13 EKPC jest następujące: „Everyone whose rights and freedoms as set forth in this Convention are violated shall have an effective remedy before a national authority notwithstanding-

⁷ S.B. Starr, *Rethinking...*, s. 701.

⁸ Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.

⁹ B. Gronowska, T. Jasudowicz, C. Mik, *Prawa człowieka. Dokumenty międzynarodowe*, Toruń 1993, s. 289; S.B. Starr, *Rethinking...*, s. 702.

ing that the violation has been committed by persons acting in an official capacity”.

W doktrynie zauważa się, że jest to instrument gwarantujący dostępność „skutecznego środka odwoławczego na poziomie krajowym, pozwalającego postawić zarzut naruszenia praw i wolności zapisanych w Konwencji, niezależnie od formy, w jakiej są one zagwarantowane w wewnętrznym porządku prawnym”¹⁰. Oczywiście wszelkie uwagi w zakresie tłumaczenia wskazane powyżej pozostają aktualne. Na problematykę tłumaczenia wskazują również P. Hofmański oraz A. Wróbel w komentarzu do art. 13 EKPC, odwołując się do brzmienia tego artykułu w języku angielskim, francuskim oraz rosyjskim¹¹. Niewątpliwie pojęcie *remedy* jest pojęciem szerszym od pojęcia środka odwoławczego. Autorzy wskazują, że właściwe byłoby rozumienie tego wyrażenia jako „każdego środka prawnego” prowadzącego do naprawienia (zadośćuczynienia) szkody, także z uwagi na synonim w postaci *relief* używany w orzecznictwie Trybunału¹². Co ważne, możliwość powoływania art. 13 EKPC nie jest uzależniona od rzeczywistego naruszenia innego przepisu Konwencji¹³. Istotne jest istnienie skutecznego środka na wypadek takiego naruszenia.

Przepis art. 25 Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka z 1969 r., przewidujący prawo do ochrony sądowej, jest następujący:

„1. Everyone has the right to simple and prompt recourse, or any other effective recourse, to a competent court or tribunal for protection against acts that violate his fundamental rights recognized by the constitution or laws of the state concerned or by this Convention, even though such violation may have been committed by persons acting in the course of their official duties.

¹⁰ M.A. Nowicki [w:] M.A. Nowicki, *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2017, komentarz do art. 13, s. 943.

¹¹ P. Hofmański, A. Wróbel [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, t. 1, *Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, Warszawa 2010, komentarz do art. 13, s. 728.

¹² Por. wyrok ETPC z 26.10.2000 r., 30210/96, Kudła v. Poland, HUDOC, s. 145, za: P. Hofmański, A. Wróbel [w:] *Konwencja...*, t. 1, red. L. Garlicki, komentarz do art. 13, s. 728.

¹³ Wyrok ETPC z 6.09.1978 r., 5029/71, Klass v. Germany, HUDOC, s. 64.

2. The States Parties undertake:

- a. to ensure that any person claiming such remedy shall have his rights determined by the competent authority provided for by the legal system of the state;
- b. to develop the possibilities of judicial remedy; and
- c. to ensure that the competent authorities shall enforce such remedies when granted”.

Prawo do skutecznego środka ochrony prawnej (*an effective remedy*) przewiduje również art. 2 ust. 3 lit. a Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku 19.12.1966 r.¹⁴ Podobnie jak w przypadku pozostałych umów międzynarodowych wskazuje się, że istotą tego przepisu jest nakaz skierowany do państwa-strony, by zapewnić w prawie krajowym mechanizm skutecznego dochodzenia swoich uprawnień w przypadku naruszeń praw przewidzianych w Pakcie¹⁵. Podnosi się w szczególności, że państwo ma nie tylko obowiązek przestrzegania praw zapewnionych w Pakcie, ale także obowiązek zapewnienia ich realizacji¹⁶. Jak wskazuje się w doktrynie, „podstawową regułą wynikającą z art. 2 ust. 3 MPPOiP jest spoczywający na państwie obowiązek usunięcia przyczyn naruszenia danego prawa. Może to wiązać się z koniecznością przeprowadzenia takich zmian legislacyjnych, które uniemożliwią dokonanie podobnych naruszeń w przyszłości”¹⁷. Niewątpliwie jednak aspekt ten nie wyczerpuje treści obowiązku państwa-strony. Istotne jest również zapewnienie odpowiedniego mechanizmu reakcji na naruszenia przewidującego ochronę ofiary owego naruszenia¹⁸.

¹⁴ Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167.

¹⁵ R. Wieruszewski, K. Sękowska-Kozłowska [w:] *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich (osobistych) i politycznych. Komentarz*, red. R. Wieruszewski, Warszawa 2012, komentarz do art. 2, s. 54; decyzja KPCZ z 14.07.1997 r., 552/1993, Kall v. Polska, JURISPRUDENCE-OHCHR.

¹⁶ Komentarz Ogólny Komitetu Praw Człowieka nr 3 z 29.07.1981 r., za: R. Wieruszewski, K. Sękowska-Kozłowska [w:] *Międzynarodowy pakt...*, red. R. Wieruszewski, komentarz do art. 2, s. 37.

¹⁷ R. Wieruszewski, K. Sękowska-Kozłowska [w:] *Międzynarodowy pakt...*, red. R. Wieruszewski, komentarz do art. 2, s. 54.

¹⁸ R. Wieruszewski, K. Sękowska-Kozłowska [w:] *Międzynarodowy pakt...*, red. R. Wieruszewski, komentarz do art. 2, s. 55–56.

Publikacja omawia problematykę rekompensowania uchybień w toku postępowania dowodowego w procesie karnym. Wskazuje na konieczność podejmowania określonych działań przez sędziów, prokuratorów, ale także obrońców i pełnomocników w przypadku zaistnienia nieprawidłowości na gruncie polskich wymogów procesowych, jak również standardów międzynarodowych. Rozważania i wnioski zawarte w książce pomogą przedstawicielom zawodów prawniczych w znalezieniu właściwego środka, za pomocą którego należy zrekompensować dane naruszenie, a w konsekwencji zachować rzetelność prowadzonego postępowania.

Autorka przedstawia konsekwencje naruszenia bądź nadużycia w sferze interesów i praw uczestników postępowania oraz prezentuje cele środków naprawczych, którymi są:

- zniwelowanie efektów naruszeń (wykluczenie dowodów nielegalnych, powtórzenie czynności dowodowych, możliwość kwestionowania wiarygodności dowodu);
- zrekompensowanie szkody (niedopuszczalność oskarżenia, rekompensata pieniężna orzekana w ramach postępowania cywilnego i karnego, modyfikacja wymiaru kary, uniewinnienie);
- zapobieganie przyszłym naruszeniom.

Opracowanie zawiera analizę orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w obszarze prawa dowodowego oraz porównanie środków naprawczych funkcjonujących w systemach prawnych USA, Niderlandów czy Wielkiej Brytanii. W książce przedstawiono kompleksową propozycję *de lege ferenda* systemu środków naprawczych w postępowaniu karnym dowodowym oraz wskazano na konieczność zmian Kodeksu postępowania karnego.

Publikacja jest przeznaczona dla adwokatów, radców prawnych, sędziów i prokuratorów. Zainteresuje również pracowników naukowych.

Karolina Kiejnich-Kruk – doktor nauk prawnych, adiunkt w Zakładzie Postępowania Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, asesor sądowy w sądzie rejonowym, autorka i współautorka kilkunastu publikacji z zakresu prawa karnego procesowego.

9788383282183 W01P01

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8328-218-3

9 788383 282183

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

